

Tunnetaidot varhaiskasvatuksessa

Zuzanna Banach & Meeri Mäkinen

2022 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Tunnetaidot varhaiskasvatuksessa

Zuzanna Banach & Meeri Mäkinen

Sosiaaliala

Opinnäytetyö

5/2022

Zuzanna Banach, Meeri Mäkinen

Tunnetaidot varhaiskasvatuksessa

Vuosi

2022

Sivumäärä

41

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tavoitteena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida pedagogisia tunnetaitotuokioita. Opinnäytetyö tapahtui yhteistyössä Tiedonjyvän päiväkodin kanssa, jossa toteutettiin neljä eri tunnetaitotuokiota sisarusryhmässä. Tuokioiden tavoitteena oli, että lapset oppivat tunnistamaan ja nimeämään eri tunnetiloja. Tunnetaitojen opettelu jo varhaiskasvatusiässä on todella merkittävää lasten kehityksen kannalta.

Eri päiväkodeissa käytetään erilaisia menetelmiä tunnetaitojen opettelussa. Lapset tulevat eri perheistä ja lähtökodista, joten tunnetaidot ovat eri lailla kehittyneitä. Toteutettujen tuokioiden pohjalta tuotettiin henkilöstölle esite hyödynnettäväksi arjessa. Henkilöstö voi käyttää esitteessä olevia tuokioita eri ikäisten kanssa, muokkaamalla tuokioita tarvittaessa lasten tarpeiden ja mielenkiinnonkohteiden mukaan ja/tai käyttämällä ehdotettuja vaihtoehtoja.

Opinnäytetyö valikoitui lasten varhaiskasvatussuunnitelmissa nousseiden tarpeiden mukaan. Päiväkodissa on hoidossa paljon niin kolmiportaisen tuen kuin S2-tuen lapsia sekä erilaisista kulttuureista tulleita perheitä. Varhaiskasvatussuunnitelmista oli myös noussut tarve kehittää tunne- ja kaverisuhteita niin ryhmä kuin yksilötasolla. Tunnetaitoja tulisi kehittää niin kyseisessä yksikössä kuin myös yleisestikin kaikissa päiväkodeissa.

Opinnäytetyössä todettiin, kuinka merkittävää on kehittää ja tukea lasten tunnetaitoja. Tuokioita arvioitiin teemahaastattelun avulla varhaiskasvatuksen opettajan kanssa, joka oli havainnoimassa ja arvioimassa tuokioita lapsiryhmän näkökulmasta. Arviointia hyödynnettiin esitteen teossa.

Kehittämistyössä tuotiin esille tunnetaitokasvatuksessa käytettävien menetelmien tärkeyttä, kuten tunnekortit, liikunta, musiikki, kirjallisuus, taide sekä ohjattu toiminta.

Opinnäytetyössä todettiin toiminnallisten tuokioiden toimivan tunnekasvatuksen tukena.

Tunnetaitotuokiot tukevat tunnetaitojen opettelua jo varhaisessa iässä.

Asiasanat: tunnetaidot, tunteet, tunnetaitokasvatus, varhaiskasvatus

Zuzanna Banach, Meeri Mäkinen

Emotional skills in early childhood education

Year

2022

Pages

41

The aim of this functional thesis was to plan, implement and evaluate pedagogical emotional skills sessions. The thesis was carried out in collaboration with Tiedonjyvä kindergarten, where four different emotional skills sessions were executed with 3-6-year-old children. The aim of the sessions was for children to learn to recognize and name different emotional states. Learning emotional skills from an early age is very important for children's development.

Different kindergartens use different methods to learn emotional skills. Children come from different kinds of families and backgrounds, therefore their emotional skills have developed in different ways. Based on the implemented sessions, a booklet for the staff to be used in daily activities was produced. The staff can use the sessions in the booklet with children of different ages, adapting the sessions to the needs and interests of the children if necessary and / or using the options suggested.

The theme for the thesis was selected based on the needs of children in early childhood education plans. In kindergarten, there are a lot of children who speak Finnish as their second language and need three-step support. The need to develop emotional and friendship relationships on both group and individual level had also emerged from early childhood education plans. Emotional skills should be developed in the collaborating unit as well as in all day care centres in general.

The thesis stated how significant it is to develop and support children's emotional skills. The sessions were evaluated through a thematic interview with an early childhood education teacher, who was observing and evaluating the sessions from the perspective of a group of children. The evaluation was utilized in the preparation of the booklet.

In our development work, the importance of methods used in emotional education, such as emotion cards, exercise, music, literature, art, and guided activities was highlighted. The thesis found that functional sessions act as support for emotional education. Emotional skills sessions support the learning of emotional skills at an early age.

Keywords: emotional skills, feelings, emotional education, early childhood education

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Tunnetaidot	8
2.1	Lasten tunnetaidot	8
2.2	Tunteiden tunnistaminen, ymmärtäminen ja sääteleminen	9
2.3	Tunteiden ja tunne-elämän kehitys	9
3	Tunnetaitokasvatus.....	10
3.1	Lasten tunnetaitojen kehitys varhaiskasvatuksessa.....	11
3.2	Lapsilähtöisyys	12
4	Lasten sosioemotionaalinen kehitys.....	12
4.1	Emotionaaliset taidot	13
4.2	Sosioemotionaaliset vaikeudet.....	14
4.3	Sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa	15
5	Varhaiskasvatus	16
5.1	Varhaiskasvatussuunnitelmat	16
5.2	Yhteistyökumppani	17
6	Tunneopetus varhaiskasvatuksessa	18
6.1	Tunnetaitotuokioiden lapsiryhmässä	18
6.2	Tunnetaitojen harjoittelu ja opetus	19
7	Opinnäytetyön aiheen valinta.....	20
7.1	Opinnäytetyön tavoitteet.....	20
7.2	Opinnäytetyön kehittämismenetelmä.....	21
8	Toiminnallisen opinnäytetyön suunnittelu	22
8.1	Ensimmäinen tunnetaitotuokio	23
8.2	Toinen tunnetaitotuokio.....	23
8.3	Kolmas tunnetaitotuokio.....	24
8.4	Neljäs tunnetaitotuokio.....	25
9	Tuokioiden toteutus	25
9.1	Keskustelu ja tunnenallet	26
9.2	Liikunta ja musiikki.....	26
9.3	Kirjallisuus ja tunnenallet	27
9.4	Taide, luovuus ja ryhmätaidot.....	28
9.5	Esite	29
10	Opinnäytetyön arviointi.....	30
11	Pohdinta	32
	Lähteet	34
	Taulukot.....	37

Liitteet	38
----------------	----

1 Johdanto

Tunnekasvatus vaatii asiantuntemusta. Kaikille kasvattajille tulisi antaa riittävät tiedot ja taidot tunne- ja sosiaalistaitojen opettamiseen. Virassa olevien kasvattajien tulisi tiedostaa omat tunne- ja vuorovaikutustaitonsa sekä pyrkiä kehittämään niitä. Työnantajan kuuluisi järjestää kursseja tunnekasvatuksesta esimerkiksi koulutuspäivillä. Lasten tunnetaidot tarkoittavat esimerkiksi sitä, että he osaavat leikkiä kavereidensa kanssa tai että he oppivat hillitsemään mielihalujaan jonkin tavoitteellisen päämäärän hyväksi. Tunnetaidot tarkoittavat aggressioiden ja ongelmien käsittelykykyä, hetken mielihoitojen hallintaa sekä turhaumien sietoa. Tunnetaidossa on myös kyse kyvystä kohdata aidosti erilaisia ihmisiä. (Jalovaara 2006, 95-96.)

Ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa erityisesti korostuu ajatus, ettei ilman tunteita tulla toimeen. Jokaisella pitäisi olla kyky samaistua toisen ihmisen asemaan. Kaikkien tulisi osata tunnistaa, miltä toisesta tuntuu, sillä vasta tuolloin pystytään sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Pelkällä loogisella päättelyllä tämä ei onnistu. Ensimmäinen tiedonkäsittelykeino on aina tunne. Varhaiskasvatuksessa työskennellään joka päivä tunteiden parissa. Tunteet purkautuvat riitoina ja kiusaamisina, tästä syystä jo varhaisessa vaiheessa tulisi opettaa miten kielteisiä tunteita voi purkaa itseä tai muita vahingoittamatta. (Jalovaara 2006, 38-39.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössämme toteutamme tunnetaitotuokioita, jotka kehittävät lasten tunnekasvatusta ja tunnetaitoja. Pohjana toteutukselle on etsiä tietoa, miten lastentunnetaitoja voidaan kehittää ja tukea sekä miten suunnitella, toteuttaa ja arvioida tunnetaitotuokiot. Opinnäytetyömme toteutus tapahtuu Tiedonjyvän päiväkodissa, Vantaan kaupungilla, jossa lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousi tarve kehittää lasten tunnetaitoja. Toiminnallinen osuus koostuu neljästä tunnetaitotuokiosta neljä- ja viisivuotiaille. Tunnetaitotuokiosta luomme esitteen Tiedonjyvän päiväkodille, jota he voivat hyödyntää jatkossa. Tuokioita varhaiskasvatuksen opettaja havainnoi ja arvioi suhteessa, miten tuokiot tukevat hänen lapsiryhmänsä tunnetaitokasvatusta sekä miten lasten tunnetaidot tulevat niissä ilmi. Tunnetaitotuokioita suunnittelemme itse, mutta hyödynnämme niissä jo olemassa olevaa materiaalia mm. tunnekortit sekä lasten kirjallisuus. Tunnetaitotuokioiden arviointi perustuu tuokioiden toteutuksen arviointiin lapsiryhmän näkökulmasta, jotta palautetta voi hyödyntää tunnetaitotuokioiden esitteen teossa. Tuokioita arvoimme yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa, lisäksi saamme myös kirjallisen palautteen kokonaisuudesta.

2 Tunnetaidot

Taito hallita, ymmärtää, tunnistaa ja näyttää erilaisia tunteita tarkoittaa tunnetaitoja. Lasten itsetunnon ja positiivista ajattelua vahvistaa kasvattajien kyky säädellä ja ymmärtää tunteita sekä niiden aiheuttamia reaktioita. Lapset oppivat taidot säätelemään tunnereaktioita eri tilanteisiin sopivaksi aikuisten avulla. Jotta lapsia voidaan auttaa kehittämään erilaisia strategioita hallitsemaan tunteitaan, on kasvattajien käytettävää monipuolisia materiaaleja työkaluna. (Tunnetaidot 2022.)

Tunnetaidoilla myös tarkoitetaan kykyä tiedostaa ja havaita omia tunteitaan. Tunnetaidot ovat käytössä päivittäin ja ne ovat olennainen osa ihmisten välistä sosiaalista kanssakäymistä. Tunnetaitoja tarvitaan niin omien, kuin toistenkin tunteiden ymmärtämiseen. Jokapäiväiset ajatukset ja päätökset perustuvat tunnetaitoihin. (Lapsen tunne-elämä ja tunnetaidot 2022.)

2.1 Lasten tunnetaidot

Se miten lapset reagoivat ympärillä tapahtuviin asioihin ja itseensä, voidaan puhua lasten tunnetaidoista. Tunnetaitoja voidaan luokitella erilaisten tunteiden ilmaisuun, säätelyyn, sietämiseen, käsittelyyn sekä tunnistamiseen. Lapsille tunteiden ilmaisu ja tunnistaminen on hankalaa, joka voi näkyä leikeissä, ristiriitatilanteissa sekä toimeen tulemisessa muiden kanssa. Yleensä lasten tunteet voivat olla ylitsevuotavia, koska toisen asemaan asettuminen sekä itsensä ilmaisu voi olla vaikeaa. Keskeistä tunteen tunnistamisessa on taito ymmärtää tunnesanoja ja niiden yhdistäminen tunneaistimuksiin. Tunnekuohon rahoittamiseen helpottaa tunteen nimeäminen. Apua tunteen säätelyyn saa myös muiden ihmisten tuesta ja läsnäolosta sekä tuntoaisteihin keskittymisestä ja ajatuksien ohjaamisesta. (Lapsen tunne-elämä ja tunnetaidot 2022.)

Kaikki lapset joskus käyttäytyvät hankalasti esimerkiksi kiukuttelevat, hermostuvat ja turhautuvat, mikä on hyvä asia. Kehitystä ja kasvua saa liikkeelle sopiva määrä turhautumista, kunhan kokemuksia onnistumisesta on riittävästi. Kotona tulisi olla ilmapiiri missä lapsi saa näyttää kaikkia tunteita. On myös tärkeää, että lapsi oppii kertomaan omia mielipiteitä ja saa mahdollisuuksia tehdä valintoja ja päätöksiä itseään koskien. Kaikki tunteet on sallittuja, mutta olennaista on opetella sopivia ilmaisutapoja. Uhma ja rajojen testaaminen kuuluu lapsen kehitykseen ja sen on myös tarpeellista itsenäisen kasvun kannalta. Kyseisiä vaiheita yleensä esiintyy 2-3-vuoden ja 6-vuoden iässä. Erilaiset kriisit ja muuttuvat tilanteet voi aiheuttaa huolta lapsen käyttäytymisestä. Tällaiset tilanteet ja kriisit voivat olla esimerkiksi läheisen menetys, vanhempien ero, pikkusisaren syntyminen ja muutto toiselle paikkakunnalle. Myös nälkä, sairaus tai väsymys voi aiheuttaa kiukkua tai erilaista

käyttäytymistä. Omat rajalliset kyvyt voivat myös aiheuttaa lapselle turhautumista. Lapsen elämään vaikuttaa paljon myös hänen oma synnynnäinen persoonallisuutensa ja temperamentti. On tärkeää, että aikuinen tekee oikean tilannearvion, kun lapsi käyttäytyy huonosti tai saa raivokohtauksen eikä vaadi lapselta enempää kuin hän kestä. Aikuisen on tärkeä asettaa rajat mikä tavallisesti on kiukun aihe lapsella. Kiireetön ympäristö ja yhdessä oleminen sekä myönteisen huomion antaminen ovat avainsanoja. Toistuvat rutiinit ja struktuurit tuovat lapselle turvaa, näin kiukun tarve vähentyy, kun lapsi saa sopivasti ruokaa, lepoa ja mahdollisuuden purkaa energiaa liikkumalla. Monelle lapselle ennakointi on merkittävää, joten päivän tapahtumien läpikäyminen voi rauhoittaa lasta. (Lapsi kokeilee rajoja 2018.)

2.2 Tunteiden tunnistaminen, ymmärtäminen ja sääteleminen

Tarkoitus tunteissa on viestittää muille ihmisille tarpeistaan. Tunteet myös valmistavat meitä reagoimaan erilaisiin toimintoihin kehollamme esimerkiksi vihan avulla puolustaudumme ja pelon avulla pakenemme. Havaitsemisia ajattelu toimintoihin vaikuttavat myös tunteet todella paljon. Yhteisiä perustunteita ovat mm. pelko, ilo, suru, rakkaus ja viha, joita ilmaisemme ilmein ja elein. (Lapsen tunne-elämä ja tunnetaidot 2022.)

Tunteet antavat tietoa ja ohjaavat toimintaa sekä kertovat ihmisten olotilasta myös ulospäin muille. Tunteet tuntuvat kehossa mm. jännittävissä tilanteissa voi tuntua, kuin olisi perhosia vatsassa, kurkussa palan tunne tai sydän hakata lujaa. Kurjat tunteet tarttuvat helposti muihin esimerkiksi itkureaktio päiväkodissa, kun yksi vauva itkee, niin alkaa muutkin itkemään. Tunteilla on kuitenkin tehtäviä mm. kiukku auttaa asettamaan rajoja, suru herättää toisissa halun lohduttaa ja myötätuntoa sekä pelko estää joutumasta vaaroihin. Tunteita on monenlaisia, joihinkin tarvitaan kaksi osapuolta mm. kateus, häpeä ja ylpeys. Joskus tunteet voivat olla liian vahvoja. Pelko voi suojella liikaa sekä olla liian vahva. Tilanteissa, jossa tunteet ovat liian voimakkaita, tarvitaan apua niiden rauhoittamiseksi. Lapsilla voi olla hankaluus tunnistaa mistä tunteesta on kyse. Aikuisten tehtävä on sanoittaa sekä nimetä tunteita lasten kanssa yhdessä, sillä lapsen kasvamiseen tarvitaan aina aikuista. (Tunteet 2022.)

2.3 Tunteiden ja tunne-elämän kehitys

Asioiden mallintaminen mielessä yksinkertaistaa niiden sisäistämistä. Jo kahden kuukauden ikäinen vauva tunnistaa perustunteita hoivaajiensa sanattomasta viestinnästä. Ensimmäisen vuoden aikana kaikki yhteydet rakentuvat niihin aivoalueisiin, jotka ovat valmiit, eli alkukantaisimpiin aivojen osiin. Kokemukset sijoittuvat eläimellisiin aivoihin kuin pysyvinä muistoina, vaikka muisteltavaa ei jäisi pitkäksi aikaa, koska aivot eivät ole siltä osin

kehittyneet valmiiksi. Uutta tietoa syöksyy aivoihin joka päivä vauvan ensimmäisen vuoden aikana. Tämän takia levollisen unen tarve on valtava. Mielipaha lapsella kuuluu normaaliin elämään, taaperon aivot tarvitsevat kaikkia välittäjäaineita ja hormoneja, myös stressihormoni kortisolia. Merkittävää on aina purkaa virtaus tyyntämällä lasta rakkaudellisesti, jolloin kortisoli, toimii mallina siitä, mitä kehossa tulevaisuudessakin tapahtuu. Lapselle hyvinvointia tukevat lähestymistavat ovat itsestään selviä, tästä syystä rakkaus, hellyys, huolenpito eivät yllätä aivoja samalla tavalla kuin ahdistus, pelko ja hylkääminen. Sanoittaminen on olennaista jo kaksivuotiaan arjessa, koska vasen ja oikea aivopuolisko alkavat kuortua yhteen aivokurkiaisien edelleen kehittyessä. Kolmevuotiaat vaikuttavat todella vauhdikkailta, sillä heidän aivonsa käyvät kaksinkertaisella nopeudella aikuiseen verrattuna. Neljävuotiaat käyttävät puhetta, kävely onnistuu ja muut arjen toiminnot sujuvat, tämän takia aivojen voimavarat eivät kulu yhtä nopeasti. Tästä syystä kaikki uudet tuntemukset ja kokemukset ovat tervetulleita. Kaverisuhde merkitys korostuu neljävuotiailla, lasta pitää tuolloin rohkaista positiiviseen minäpuheeseen ja avaamaan ajatuksia ääneen. Mikäli kiukkuhetket ovat häiriötekijänä, voidaan lapsen kanssa sopia säännöt, joita harjoitellaan lempeästi yhdessä aikuisen kanssa. Lapset saattavat olla arkoja ja herkkiä, jolloin heitä kuuluisi valaista keskittämällä huomiota taitoihin, jotka heillä on jo ikäisekseen hyvin hallussa. Kuusivuotiaan lapsen toimintatavat ovat yleensä melko vakiintuneita. (Köngäs 2019, 89-92.)

3 Tunnetaitokasvatus

Tunnekasvatus on yhä ajankohtaisempi esimerkiksi haastavampien sosioemotionaalisten vaikeuksien käsittelyssä sekä yhteisten kasvatustavoitteiden toteuttamisessa. Tunnetaitojen avulla opitaan parempaa itsetuntemusta ja oman toiminnan ohjausta. Erialaisten tunteiden nimeäminen ja tunnistaminen on tarpeellinen taito, sillä tunteen ymmärtäminen ja siitä keskusteleminen mahdollistavat tunteen hallinnan. Lisäksi tunteista puhumaan oppiminen auttaa oppimaan tunteiden tunnistamista. Tunteita jaetaan moniin eri teemoihin, yksi tapa ryhmitellä tunteita on jakaa ne haastaviin, myönteisiin, helppoihin sekä kielteisiin tunteisiin. Myönteiset tunteet liittyvät läheisyyteen ja turvallisuuteen. Kielteiset tunteet ovat kipeitä ja rankkoja tunteita, joiden kanssa oleminen on vaikeaa. Lapset oppivat ymmärtämään tunteita paremmin, jos vanhempien rooli tunnekasvatuksessa on vahvempi. Tunnetaitoja tarvitaan aina arjessa sekä sosiaalisissa suhteissa, minkä vuoksi niiden opettelu on olennaista jokaisen lapsen elämässä. (Mitä tunne kasvatus on ja miksi se on tarpeellista? 2022.)

Tunneopetusta pidetään yleensä tarpeettomana, koska sen merkitystä ei ymmärretä. Ajatuksena on, että tunnekasvatusta ovat jo avoimet ryhmäkeskustelut kiusaamisesta tai satukirjoissa esiintyvien hahmojen tunnemaailmasta. On olennaista perustella neurologisesti, miksi lasten tunteiden nimeäminen, tunteiden säätely ja toistuvien ajatusmallien opettelu on

yhteiskunnallisestikin ensiarvoisen tärkeää. Lapsille opetetaan akateemisia taitoja, mutta unohdetaan opettaa myös niitä, mitä jokaisessa työpaikkailmoituksessakin toivotaan: joustavuutta, motivaatiota, tiimityöskentelytaitoja ja miellyttävyyttä. Mikäli päiväkodin sääntöihin lukeutuisi tunneopetusta ja toista kunnioittavaa konfliktinhoitotaitoa, iskostuisivat myös ne lasten itsensä luoman päiväkotikulttuurin normistoon ja vapaaseen leikkiin. (Köngäs 2019, 180-181.)

3.1 Lasten tunnetaitojen kehitys varhaiskasvatuksessa

Lapsi ilmaisee tunteitaan hymyilemällä ja itkemällä jo varhain. Alussa erottuu vain kaksi ääritunnetta, hyvä ja pahaolo. Oppimisen ja kehittymisen myötä lapsi alkaa ilmaisemaan, iloa, tyytyväisyyttä, arastelua ja monia muita tunnesävyjä. Kun lapsi alkaa tietoisesti oppimaan tunteita, hänen kanssaan etsitään tunteelle nimeä sekä kuvataan kokemusta ja mietitään sen syytä. Käytännössä lasta voi ohjata konkretisoimaan tunteensa voimakkuutta jonkinlaisen tunnemittarin avulla. Tunneharjoituksissa suuri merkitys on kuvalla. Vaikeasti ymmärrettävissä tunteissa kuva selkeyttää ja konkretisoi lapselle tunnetta. Tunteet näkyvät ihmisen käyttäytymisessä, ilmeissä, eleissä sekä äänenpainossa. Kun kielellinen kommunikointi lapsella on toimiva, on mahdollista käyttää kasvatuksellista keskustelua, elokuvia sekä tarinoita tunnekasvatuksen tukena. Jos kielellinen kommunikointi on puutteellinen, voidaan käyttää kuvia tunnekasvatuksessa. Tunne ja ilme voidaan lasten kanssa liittää yhteen piirtämällä ja nimeämällä yhdessä tunnetta, jonka aikana on tarkoitus pyrkiä ymmärtämään syy- ja seuraussuhde. Tällöin myös keskustellaan, kuinka tunnetta tulee ilmaista ja mistä kyseinen tunne johtuu. Erittäin olennaista on myös kuvata toisten henkilöiden kokemia tunteita, jolloin tavoitteena on, että lapset oppivat omien ja toisten tunteiden tärkeyden riippumatta ilmenemistavasta. (Tunnetaitoja oppii harjoittelemalla 2022.)

Lasten sosiaalisemotionaalisia haasteita pidetään varhaiskasvatuksen keskuudessa negatiivisina piirteinä. Varhaiskasvatusten palveluiden huonon laadun ja sosiaalisemotionaalisten haasteiden välillä uskotaan olevan yhteys. Päivähoidolla on merkittävä rooli taitojen tukemisessa, sillä suuri osa lapsista on suuremman osan arkipäivistään hoidossa, joten vertaisryhmällä on vaikutusta. Huono laatuiset palvelut tuovat riskiä lapsen tasapainoiselle sosiaalisemotionaaliselle kehitykselle. Laadukkaassa varhaiskasvatuksessa lapsi voi päästä osalliseksi emotionaalisesti arvokkaaseen vuorovaikutukseen, jossa hän voi kokea turvaa ja hoivaa sekä onnistumisen kokemuksia omien vahvuuksien kautta. Lasten kotiolot ovat yleensä yksi tekijä, jonka syystä taidot voivat jäädä vajaiksi. Tästä syystä varhaiskasvatuksen henkilökunnan kasvatussuhteet lapseen voivat olla lapselle emotionaalisesti eheyttäviä kokemuksia, jotka kantavat lasta eteenpäin. Tämä positiivinen merkitys näyttäytyy vain, jos kasvattaja luo turvallisen suhteen lapseen. Mikäli lapsella ei ole riittäviä tunne-elämän valmiuksia hänen voi olla vaikea päästä osalliseksi oman

vertaisryhmänsä asiantuntemukseen. Yleensä lapset, jotka käyttäytyvät aggressiivisesti, kohtaavat vertaisryhmässä hyljeksintää. Tulevaan oppimismotivaatioon sekä koulumenestykseen vaikuttavat lapsen opitut sosiaaliset taidot. Kun varhaiskasvatuksen opettaja arvioi lapsen kouluvalmiutta, lapsen sosiaalisemotionaaliset taidot sekä motivaatio ovat ratkaisevan tärkeitä. Sosiaalisemotionaalisen tuen tarpeen ilmenemismuodot ilmenevät viidellä tavalla: voimakkaina tunteenpurkauksina, vetäytyvänä, uhmakkaana, aggressiivisena tai levottomana käyttäytymisenä. (Ahonen L. 2017, 28-31.)

3.2 Lapsilähtöisyys

Kasvatuksen ja opetuksen kentässä puhutaan paljon lapsilähtöisyyden, lapsikeskeisyyden ja aikuisjohtoisuuden termeistä. Kuitenkaan termien merkitykset eivät ole kaikille välttämättä selkeitä. Tärkeintä on ymmärtää, että toiminta voi olla samaan aikaan aikuisjohtoista ja lapsilähtöistä. (Ranta 2018.)

Lapsikeskeisyydellä ja lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan varhaiskasvatuksen toiminnan järjestämistä lasten mielipiteet huomioiden ja lapsia kuullen. Toimintaan pitäisi nostaa vahvemmin mukaan jokaisen lapsen yksilöllistä huomioimista. Lapsikeskeisyys ja lapsilähtöisyys on myös herättänyt väärinymmärryksiä varhaiskasvatuksessa. Asia on ymmärretty siitä näkökulmasta, että toiminta perustuisi täysin lasten toiveisiin ja haluihin eikä kasvattajien oppimistavoitteiden ja osaamisen mukaiselle toiminnalle. Aikuisjohtoisuudesta on kyse, kun toiminta on aikuisen johtamaa ja ohjaamaa. (Ranta 2018.)

4 Lasten sosioemotionaalinen kehitys

Inhimillisessä kasvussa kanssakäyminen, tunteet ja kokemukset, joita siinä herää sekä vuorovaikutus liittyy emotionaaliseen ja sosiaaliseen alueeseen. Varhaiskasvatuksen henkilöstön työhön sisältyy emotionaalisten ja sosiaalisten taitojen tukeminen lasten ja nuorten kanssa. Sosiaalis-emotionaalinen oppiminen ja kehitys varhaislapsuudessa on monin tavoin merkityksellistä. Pohjana uuden oppimiselle, uusille kokemuksille, tunteiden kehitykselle, sosiaaliselle toiminnalle ja akateemisille taidoille ovat varhaiset kokemukset. Toisten kanssa toimiminen sekä ihmisten väliset suhteet liittyvät vahvasti sanaan sosiaalinen, joka sisältää ryhmämuotoiset ja kahdenkeskeiset suhteet. Jo vauvaiässä muodostetut suhteet vaikuttavat sen hetkisen ja lapsen myöhempään elämänvaiheisiin. Jopa alle yksivuotiailla on kyky tunnistaa läheiset ihmiset, dialogin sekä hymyn. (Pihlaja & Viitala 2019.)

John Bowlbyn kiintymissuhdeteorian mukaan, vauvalla on elämän alusta alkaen tarve emotionaaliseen siteeseen häntä hoitavaan aikuiseen. Vauva ylläpitää vuorovaikutusta mm. katsekontaktilla, itkulla, hymyllä, seuraamisella sekä ääntelyllä. Kiintymissuhdeteoria jakautuu myös kahteen perustyyppiin, turvaton ja turvallinen. Olennaisin tehtävä on luoda

lapsen tai nuoreen luottamuksellinen sekä turvallinen suhde. Lapsuudessa koetaan monia tilanteita ja mahdollisuuksia, joten vaihtelevat henkiset voimavarat ovat lapsen mielenterveydelle ja kehitykselle merkittäviä. (Pihlaja & Viitala 2019.)

4.1 Emotionaaliset taidot

Emotionaalinen kehitys on osana ihmisyyttä. Tärkeässä roolissa ovat tunteet, jotka ovat ihmisen oppimiselle ja hyvinvoinnille olennaisia. Ilman tunteita meillä ei olisi kykyä tuntee kiukkua, iloa, surua sekä syyllisyyttä. Pienten lasten kohdalla emotionaalinen kehitys on syvällistä ja nopeaa sekä liittyy tunteiden tulkintaan, ilmaisuun ja tunnistamiseen. Päiväkoti-ikäiset opettelevat tunnistamaan ja nimeämään tunteita, sanoittamalla niitä. Tunteiden avulla määrittelemme sekä tunnistamme omaa itseä, yhtenäisyyttä tai persoonan pysyvyyttä. Tunteilla on kommunikatiivinen ja motivaatioon liittyvä tehtävä varhaislapsuudessa. Lapset lähestyvät ja etääntyvät tunteiden avulla tilanteista tai toisista ihmisistä. Lapset aistivat herkästi tunnetiloja ja muiden ihmisten olemuksia, joten ystävällinen hymy voi saada lasta lähestymään helpommin. Tunteilla on myös sopeuttava tehtävä. Tunteiden syntyyn vaikuttavat lapsilla koetut ja nähdyt asiat. (Pihlaja & Viitala 2019.)

Myötätunto eli empatia on erittäin keskeinen emotionaalinen taito. Empatian ja tunteiden kehitys rakentuu askeleittain vuorovaikutuksessa, joka näkyy taulukossa 1. Jo alle yksivuotiaalla on empatian alkuja. Heillä on kyky tuntee pahaa oloa toisen tunteista, he havaitsevat ympärillään olevat tunteet ja kokevat itsessään saman tunteen. Lapsilla kehittyy minäkeskeinen empatia taaperoiässä, mikä tarkoittaa kykyä lohduttamaan toista tavalla mikä itseä lohduttaa. Kun kielelliset taidot ja ajattelukyky kehittyvät lapsilla, he kykenevät kuvittelemaan toisten ihmisten olotiloja, tunteita sekä aikomuksia, jolloin lapsi tuntee toisen tunnetiloista empatiaa sekä pyrkii lohduttamaan toista aktiivisesti. Alle esiopetusikäiset voivat jo tunnistaa kaverin surun aiheita, jolloin lapsi tuntee empatiaa toisen elämäntilanteesta. Kouluikäiset tunnistavat ja nimeävät tunteita päiväkotikäisiä paremmin. (Berg Broden 1997, Harris 1997; Schaffer 2004.)

Ikä	Tunteet	Empatia
Vauvat 0-1v	toisten tunnetilojen tulkinta kasvoista, emotionaalisen merkityksen liittäminen tiettyihin objekteihin	kyky kokea toisen paha olo itsessä, toisen paha olo saa vauvassa aikaan ahdistusta
1-2v	toisten lohduttaminen ja satuttaminen, kiusaaminen, tuotetaan itse erilaisia tunteita aktiivisesti, ei vain reagoida toisen tunnetilaan	toisen pahan olon aiheuttama ahdistus vähenee, pyrkimys vaikuttaa toiseen esim. antamalla lelu
2-3v	kyky kuvitella toisen ihmisen olotilaa, havaintoja, aikomuksia ja tunteita	yhä enemmän aktiivisia interventioita toisen ihmisen lohduttamiseksi, empatia toisen tunnetiloja kohtaan
3-4v	omien tunteiden puoliautomaattinen piilottaminen, ei vielä huijaa toisia omilla tunteilla	tietää jo, että paha olo sijaitsee toisessa, ei itsessä
5-6v	tunnistaa ja nimeää pelon, ilon, surun, vihan ja ujouden, osaa jo käyttää omia tunteita hyödyksi ja huijata niillä muita	empatia toisen ihmisen elämänolosuhteita kohtaan
7v	tunnistaa edellä mainittujen lisäksi ylpeyden, mustasukkaisuuden, kiitteliisuuden, huolestuneisuuden, syyllisyyden ja jännittyneisyyden	

Taulukko 1. Tunteiden ja empatian kehitys lapsuudessa. (Berg Broden 1997, Harris 1997; Schaffer 2004)

4.2 Sosioemotionaaliset vaikeudet

Sosioemotionaaliset taidot voivat kehittyä lapsuusiässä puutteellisiksi, jolloin lapsi saattaa oireilla poikkeavasti. Päiväkoti-ikäisillä lapsilla voi esiintyä pulmia niin emotionaalisella että sosiaalisella tasolla, jolloin ongelmat näkyvät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja tunnetilojen tulkinnassa ja hallinnassa. Oireiluun johtavat täysin erilaiset pohjasyt ja ongelmat voivat olla

hyvin moniulotteisia. Pulmien tulkinta on olennaista, sillä lasten vaikeudet voivat kääntyä sisäänpäin tai näkyä ulospäin. Lapsen oireillessaan on syytä tarkastella oireilua positiivisella puuttumisella ja lähestymällä lasta hänen vahvuuksiensa kautta. (Hirvonen 2014.)

Kasvatusalalla kuorimittavampana tekijänä on lasten haastavaa käyttäytyminen. Eniten haastavana käyttäytymisenä pidetään uhmakasta ja aggressiivista käyttäytymistä, mutta myös tarkkaamattomuus, voimakas vetäytyminen, ylivilkkaus ja voimakkaat tunteen purkaukset tulkitaan haastavaksi. Haastava ulospäinsuuntautunut käyttäytyminen koetaan erityisesti ongelmalliseksi, koska se häiritsee muita lapsia ryhmässä. Tällöin kasvattajien huomio ei jakaudu kaikille lapsille ryhmässä tasapuolisesti. Varhaiskasvatuksen henkilökunta on kokenut, että ilman intensiivistä panosta jää lapsi vaille akateemista kasvua tukevia harjoituksia sekä olennaisia sosiaalisia kokemuksia. Haastavaa käyttäytymistä määritellään aina eri tavoin. Käsitteet, joilla kuvataan haasteita voivat vaihdella käytöshäiriöistä sosiaalisemotionaalisiin tuen tarpeisiin. Käsitteisiin sisältyy usein iso riski lapsen leimautumiseen tai väärään informaation, koska käsitteet eivät ole neutraaleja. Esimerkiksi käytöshäiriö käsite liittyy psykiatriseen diagnoosiin, eikä käsitteitä kuuluisi käyttää lapsesta, joilla diagnoosia ei ole. Usein käytetään termiä haastava käyttäytyminen, koska se on itsessään jo erittäin informatiivinen. Taustalla haastavassa käyttäytymisessä on lapsen sosiaalisemotionaaliset valmiudet. Käsite sosiaalisemotionaaliset valmiudet ei leimaa lasta, vaan tuo esille, että lapsi tarvitsee tukea sosiaalisemotionaalisiin taitoihinsa. (Ahonen L. 2017, 28-31.)

4.3 Sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen toiminnan tavoitteena on edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä, kehittää lapsen sosioemotionaalisia taitoja sekä toisten ihmisten kunnioittamista. Arjessa lasten kanssa opetellaan ratkaisemaan ja tunnistamaan ristiriitoja rakentavasti. Olennaista on lasten tunnetaitojen vahvistaminen, tunteiden opettelu, tiedostamisen ja nimeämisen avulla. Ristiriitoja selvittäessä lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan sekä tarkastelemaan asioita eri näkökulmista. Kasvattajan tehtävänä on ohjata ja auttaa lasta omien vuorovaikutus- ja sosiaalistaitojensa harjoittelussa, jotta lapsi onnistuu säilyttämään positiiviset suhteet ikätovereihinsa. Lasten oppiminen tapahtuu parhaiten turvallisessa ympäristössä, jolloin kiusaaminen tai pelko ryhmän ulkopuolelle jäämisestä on pois suljettu. (Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa 2021.)

Kielellinen kehitys on lapsille merkittävä osa-alue, sillä taitojen kehittyessä lapsi pystyy sanoittamaan kielellisesti omia kokemuksiaan, tunteitaan ja ajatuksiaan. Lapsella on paremmat edellytykset säädellä käyttäytymistään, kun hän tulee ymmärretyksi ja kuulluksi. Kasvattaja voi tukea lasta itsesääteilyssä kielellisen vuorovaikutuksen avulla. Lapset, jotka eivät vielä osaa sanoittaa kielellisesti omia kokemuksiaan ja tarpeitaan voivat olla vaarassa

jäädä ilman kasvattajan kriittisen tärkeää tukea itsesäätelyprosessissaan. Nykyisin kasvatusalalla käytetään paljon erilaisia kommunikaatiota tukevia menetelmiä, joilla mahdollistetaan lapsen ja kasvattajan yhteistä vuorovaikutusta. Lasten tunnetaitoja opetellessa, kasvaa kyky tulkita ja tunnistaa myös muiden tunteita. Kun sosiaalinen vuorovaikutus on toimiva, lapsella on kyky tunnistaa toisen paha mieltä sekä pyrkimys selvittää mistä paha mieli on lähtöisin. Empatia on merkittävä tunnetaito. Empatiakyky saattaa olla jo syntymästään asti vahvempi, mutta sitä voi myös oppia siinä missä muitakin sosiaalisia taitoja. Suuri rooli sosiaalisemotionaalisten taitojen näyttelyssä on ammattikasvattajilla, vertaisryhmien lapsilla, harrastusten ohjaajilla sekä televisiolla ja internetillä. Mikäli lapsella esiintyy haasteita sosiaalisemotionaalisessa kehityksessä, ne yleensä kumpuavat lapsen kehityksen suoranaisestä häirinnästä. Toimivat sosiaaliset suhteet muihin aikuisiin ja lapsiin ovat yhteyksissä lasten sosiaalisemotionaaliselle hyvinvoinnille. Varhaiskasvatuksen henkilökunta on kokenut, ettei käytännön vinkkejä ja konkreettista ohjausta sosiaalisemotionaalisten tukea tarvitsevien lasten kanssa olisi tarpeeksi. Sen takia kasvattajien taitojen tukeminen on hyvin tärkeää, koska he mahdollistavat lapsille sosiaalisten taitojen kehitystä. Kasvattajat tällöin voivat toimia ennaltaehkäisevästi, jotta lapsen sosiaalisemotionaalinen kehitys tuettaisiin tehostetummin ennen pulmien kasaantumista. Varhaiskasvatuksen toimintaan voi vaikuttaa tehokkaammin kuin koulussa, jonka ansiosta tilaisuuksia lapsen sosiaalisemotionaalisten taitojen tukemiseen ilmaantuu enemmän. (Ahonen L. 2017, 20-22.)

5 Varhaiskasvatus

Suomessa varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen tavoitteellista sekä suunnitelmallista opetuksen, hoidon ja kasvatuksen muodostamaa kokonaisuutta peruskoulun aloittamiseen asti. Varhaiskasvatuksessa painotetaan erityisesti pedagogiikkaan sekä lapsen tärkeisiin oppimisen ja kasvun vaiheisiin. Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Varhaiskasvatuksen tarkoitus on mm. ehkäistä syrjäytymistä, tukea lapsen oppimista, kasvua ja kehitystä, tukea huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heille työelämään osallistumisen ja edistää lasten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Lasten aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa sekä osallisuutta vahvistaa varhaiskasvatuksessa opitut taidot. (Mitä on varhaiskasvatus? 2021.)

5.1 Varhaiskasvatussuunnitelmat

Kolme tasoa muodostaa varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuuden, jotka ovat valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet, paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat ja tukevat varhaiskasvatuksen kehittämistä,

järjestämistä ja toteuttamista. Perusteet myös edistävät yhdenvertaisen ja laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamista Suomessa. Uusimman varhaiskasvatussuunnitelman perusteet astuivat voimaan vuonna 2019 sekä paikalliset perusteet päivitetään kansallisten perusteiden mukaisesti. Valtakunnallisten varhaiskasvatuksen perusteiden osalta varhaiskasvatuksen järjestäjät laativat paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat kehitetään ja arvioidaan säännöllisesti, sillä ne ovat velvoittavia. Suunnitelmat laaditaan tukemaan, määrittämään ja ohjamaan varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Lapsen vasu, eli varhaiskasvatussuunnitelma luodaan jokaiselle varhaiskasvatuksessa käyvälle lapselle vuosittain. Vasua päivitetään säännöllisesti lapsen nousseiden tarpeiden pohjalta, yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa. (Mitä on varhaiskasvatus? 2021.)

Suomessa varhaiskasvatusta toteutetaan eri toimintamuodoissa, kuten perhepäivähoito, päiväkotitoiminta sekä avoimena varhaiskasvatustoimintana esim. leikki- ja kerhotoimintana. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelma laadittaessa otetaan aina huomioon varhaiskasvatuksen toimintamuotoja, sillä ne eroavat toisistaan. Toimintamuodosta riippumatta, lapsella on oikeus oppimisen ja kehityksen tukeen, joka on aina osana laadukasta varhaiskasvatusta. Monialaisessa yhteistyössä tunnustetaan lapsen tuen tarpeita sekä järjestetään tarvittaessa tukimuotoja. (Mitä on varhaiskasvatus? 2021.)

5.2 Yhteistyökumppani

Tiedonjyvän päiväkodissa työskentelee yhteensä 12 varhaiskasvatuksen opettaja- ja lastenhoitajaparia. Rakennus koostuu kolmesta kerroksesta ja on valmistunut kesäkuussa 2021. Tiedonjyvän päiväkodin toimintakulttuuri on mm. oikeudenmukainen, kannustava, turvallinen sekä lasta osallistava ja lämmin. Kasvattajien tehtävissä on oppia ymmärtämään ja kuulemaan myös lapsen sanattomia viestejä. Päiväkoti on auki klo 6-18 välillä sekä esiopetuksen aika on klo 9-13. Oppimisympäristö perustuu kohtaavaan, lämpöiseen, lapsilähtöiseen sekä osallistavaan toimintakulttuuriin. Vuorovaikutus on arvostavaa sekä ystävällistä. Kiusaamisen suhteen on nollatoleranssi ja sitä ehkäistään positiivisella vuorovaikutuskulttuurilla sekä hyväksyvällä ilmapiirillä. Yhteistyö huoltajien kanssa on päivittäistä. Huoltajat ovat oman lapsen asiantuntijoita. Tieto kulkee myös sähköpostitse sekä sosiaalisen median alustojen käyttäen. (Tiedonjyvän päiväkotit 2022.)

Opinnäytetyömme valikoitui lasten varhaiskasvatussuunnitelmissa nousseiden tarpeiden mukaan. Päiväkodissa sisarusryhmissä on hoidossa paljon niin kolmiportaisen tuen kuin S2-tuen lapsia sekä erilaisista kulttuureista tulleita perheitä. Yllä mainitut seikat vaikuttavat tarpeeseen kehittää tunnetaitoja kyseisessä päiväkodissa. Varhaiskasvatussuunnitelmista on noussut tarve kehittää tunne- ja kaverisuhteita niin ryhmä- kuin yksilötasoisesti.

6 Tunneopetus varhaiskasvatuksessa

Tunneopetus on eri asia kuin tunnehetket. Tunneopetusta ovat suunnitelmalliset menetelmät, joilla tavoitellaan lasten tunneällyn taitojen opettelua: miten toista kohdellaan ja kuunnellaan, miten riidat selvitetään, miten omia tunteita ilmaistaan sekä miten saa kiukun laantumaan jne. Tunneopetusta järjestetään tietyn mallin mukaan. Tunnehetket ovat kriittisiä tunnepohjaisia kokemustilanteita, joissa tunneäly ovat virittyneinä sisäistämään asioita. Arkiset tunnehetket ovat tilanteita, joissa kasvattajan pitäisi olla tunneälykkäästi soveltava sekä ymmärtää lasten vertaiskulttuuria voidakseen opettaa tunneälyä. Tunnehetket osuvat suoraan tunteeseen, kun taas tunneopetus osuu tietoon. (Köngäs 2019, 183-185.)

Lapsen kasvaessa, tunteiden joukko kasvaa perustunteista monimutkaisempiin tunteisiin esimerkiksi ikävään, kateuteen, häpeään ja syyllisyyteen. Lapsi ei syntyessään tiedä, mitä tunteet ovat sekä millä nimillä niitä kutsutaan ja miten niiden kanssa toimitaan. Tunteiden tunnistaminen on ensimmäinen askel tunnetaitojen oppimiseen. Mitä enemmän ja selkeämmin lapselle puhutaan tunteista, sitä paremmat edellytykset hänellä on oppia muitakin tunnetaitoja. (Pöyhönen & Livingston 2019.)

6.1 Tunnetaitotuokioiden lapsiryhmässä

Tuokioiden avulla lasta opittaan tunteiden nimeämistä ja tunnistamista. Lapset oppivat, mitä tunteet ovat sekä miten niitä voi ilmaista rakentavalla tavalla. Tunteiden nimeäminen ja tunnistaminen ovat pohja muiden tunnetaitojen kehittymiselle. Tunnetaitojen kehittyessä lapsi hahmottaa, minkälaisissa tilanteissa erilaiset tunteet heräävät ja minkälaisista tarpeista ne kertovat. Hyviin tunnetaitoihin kuuluu kyky nimetä ja tunnistaa itsessä ja muissa herääviä erilaisia tunnetiloja sekä ilmaista ne ymmärrettävällä tavalla. (Pöyhönen & Livingston 2019.)

Lasten kanssa, tunnetaitotuokioita toteutettaessa, on hyvä ottaa huomioon seuraavat seikat:

- Varmistaa, että lapset ymmärtävät mistä on kyse
 - Luoda luottamuksellinen vuorovaikutustilanne
 - Tukea lapsen omaa tapaa osallistua
 - Havainnoida ja kertoa avoimesti havainnoista (kasvattajan tehtävä)
 - Kuulla ja ymmärtää lasten kokemuksia palveluista
- (Lapsen tunnetaitojen tukeminen 2022.)

Kun lasten kanssa toteuttaa toimintaa, lapsille kerrotaan ymmärrettävällä tavalla, mistä asiasta heidän näkemyksiään halutaan kuulla ja mitä kulloinkin tapahtuu. Lapsen on helpompi ymmärtää, jos asia kerrotaan sanoin, että kuvin. Lapsiryhmän kanssa pyritään rakentamaan luottamuksellinen vuorovaikutustilanne. Kasvattaja voi esim. asettua fyysisesti lasten tasolle, kuten lattialle, pöydän ääreen, tai vaikka leikkimökin katolle. Tärkeintä on osoittaa, että

olla kiinnostuneita lapsen ajatuksista ja hänestä sellaisena kuin hän on. Tehtävissä on hyvä hyödyntää mielikuvitusta. Muistiinpanoja on hyvä tehdä, jopa lasten kanssa yhdessäkin, jotta heidän oma näkemysensä ja mielipide kuullaan asiasta. (Työskentely lapsen kanssa 2022.)

Lapset oppivat tunnetaitoja harjoittelemalla. Oppimiseen tarvitaan aikuisen tukea, ohjausta, kärsivällisyyttä ja mallia. Taitojen oppimiseksi olennaista ovat kokemuksellisuus ja toistot. Tunnetaitoja tukee myötätunto ja armollisuus, tuki, turva ja hyväksyminen, myönteisyyden ja kiitollisuuden vahvistaminen, rentoutumis- ja hengitysharjoitukset sekä kohtaaminen; katso, halaa, hymyile ja näytä iloa jälleennäkemisessä. Aikuisen vahvuus, rauhallisuus ja lujuus tuovat turvaa lapselle. (Lapsen tunnetaitojen tukeminen 2022.)

6.2 Tunnetaitojen harjoittelu ja opetus

Tunnetaitojen oppiminen tukee lapsen fyysistä ja psyykkistä terveyttä, tukee lapsen itsetuntoa, tekee arjesta kotona sujuvampaa, tukee lapsen pärjäämistä kaverisuhteissa sekä auttaa lasta pärjäämään opillisesti päiväkodissa. Tuokioissamme lapset opettelevat tunnetaitoja käytännönläheisellä ja toiminnallisella tavalla yhdessä aikuisten kanssa. Tunnetaitoja kannattaa harjoitella, sillä toimivista tunnetaidoista on suuria hyötyjä. Lapset eivät myöskään synny valmiiden tunnetaitojen kanssa, vaan niitä täytyy harjoitella kuten mitä muuta tahansa taitoa. (Pöyhönen & Livingston 2019.)

Lasten kanssa arkiset vuorovaikutustilanteet, kuten siirtymät, ruokailut, jopa väärinymmärrykset ja riidat, tarjoavat joka päivä paljon mahdollisuuksia tunnetaitojen harjoitteluun. Riitatilanteet sopivat harjoitteluun, koska niissä ilmenee paitsi erimielisyys, niin myös mahdollisuus käydä läpi tunteita ja sopia. Aikuisen pyrkimys ymmärtää lasta, ei suinkaan vahvasta lapsen huonoa käyttäytymistä, vaan enemmänkin lujittaa aikuisen ja lapsen suhdetta. (Arki on parasta harjoitusta tunnetaidoille 2022.)

Leikit, sadut ja pelit eri muodoissaan ovat olennaisia keinoja harjoitella tunnetaitoja. Emme näe toisen mieleen, tarkoittaen, että meidän pitää pohtia ja ihmetellä, mitä toinen tuntee ja ajattelee. Lapset ja aikuiset voivat pohtia yhdessä erilaisia tunteita mm. eri tunnepelien avulla. (Arki on parasta harjoitusta tunnetaidoille 2022.)

7 Opinnäytetyön aiheen valinta

Valitsimme aiheen, koska tunnetaitojen opettelu jo varhaiskasvatasiässä on todella merkittävää kehityksen kannalta. Aihe on molempien mielestä ajankohtainen ja kiinnostava, sillä eri päiväkodeissa käytetään erilaisia menetelmiä tunnetaitojen opettelussa. Lapset tulevat eri perheistä ja lähtökodista, joten tunnetaidot ovat eri lailla kehittyneitä. Kasvattajat voivat hyödyntää tuokioita jälkeenkäin päin, eri ikäisten kanssa, muokkaamalla tarvittaessa tuokioita lasten tarpeiden mukaan. Tunnetaidot ovat tärkeitä, jotta osaa tunnistaa, kun omia rajoja rikotaan, vuorovaikutus muiden kanssa helpottuu, osaa tunnistaa omat tarpeet ja tunteet sekä luomaan terveitä ja hyviä ihmissuhteita (Tunnetaidot- miksi ne ovat tärkeitä ja kuinka niitä kehittää 2021).

7.1 Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli toteuttaa Tiedonjyvän päiväkodissa neljä eri tunnetaitotuokiota. Tuokiota varhaiskasvatuksen opettaja havainnoi ja arvioi suhteessa, miten tuokiot tukevat hänen lapsiryhmänsä tunnetaitokasvatusta ja miten lasten tunnetaidot tulevat niissä ilmi. Suunnittelimme, toteutimme ja arvioimme pedagogisia tunnetaitotuokioita sekä tuotimme henkilöstölle esitteen tuokioista hyödynnettäväksi. Ikäryhmäksi valikoitui 4-5-vuotiaat. Päiväkodin yksi varhaiskasvatusopettajista arvioi meidän kanssamme tuokioita. Käytimme palautelomaketta teemahaastattelussa tuokioiden arvioinnin avuksi (Liite 1). Tunnetaitotuokioiden arviointi perustui tuokioiden toteutuksen arviointiin lapsiryhmän näkökulmasta, jotta palautetta voitiin hyödyntää tunnetaitotuokioiden esitteen teossa. Lomaketta hyödynsimme myös toteutuksen ja arviointi osion kirjoittamisessa. Loimme tuokiosta esitteen, jossa kuvattiin tunnetaitotuokiota. Esitettä voivat kasvattajat jatkossa hyödyntää omassa toiminnassaan lasten kanssa. (Liite 2)

Tunnetaitotuokiot oli tarkoituksena järjestää helmi-maaliskuun välisellä ajalla. Tunnetaitotuokiot painottuivat neljään eri teemaan, eli neljään eri ohjaukseen. Pyrimme pitämään tuokiot kahden viikon aikana. Otimme huomioon valikoidun ikäryhmän, lasten poissaolopäivät sekä mahdolliset sairastumiset aikataulullisesti. Tuokioiden alustava kesto oli enimmistään puolitoista tuntia, huomioon ottaen lasten jaksamisen, mielenkiinnon pysymisen sekä päiväkodin toiminta-aikataulun (ruokailun, ulkoilut jne.)

Tutkimuskysymyksiksi valikoitui kehittämistyössämme:

- Miten suunnitella, toteuttaa ja arvioida tunnetaitotuokioita valikoidulle ikäryhmälle?

Päädyimme yllä olevaan tutkimuskysymykseen, sillä halusimme selvittää, miten valikoidulle ikäryhmälle tunnetaitotuokiot voitaisiin suunnitella, toteuttaa ja arvioida päiväkotiarjessa.

Mielenkiintoista oli nähdä, miten lapset suhtautuivat ja osallistuivat ryhmätasolla tunnetaitotuokioihin.

7.2 Opinnäytetyön kehittämismenetelmä

Toiminnallisessa opinnäytetyössä on tietoperusta, toimijat, menetelmät, materiaalit ja aineistot sekä tuotos tai/ ja tulos. Toiminnallinen opinnäytetyö etenee loogisesti samansuuntaisesti aihevalinnan, rajauksen, työskentelyn suunnittelun ja organisoinnin sekä tuotoksen kautta arviointiin. Opinnäytetyössä teimme tuotoksen (joka voi olla mm. malli, esite, opas, perehdytyskansio tai prosessikuvaus), joka on tunnetaitotuokioiden esite henkilöstölle. Toiminnallisessa opinnäytetyössä oli myös toiminta, eli tuotoksen edeltävää tehtävä työn kehittäminen, joka edellytti eri vaiheissa mukana olevia toimijoita. Meidän työssämme toteutimme toiminnallisia tuokioita lapsille. Eri toiminnan tai kehittämisen vaiheet toiminnallisessa opinnäytetyössä etenevät kohti tuotosta toimijoiden kanssa ja loogisessa tai dialogisessa vuorovaikutussuhteessa tietyssä toimintaympäristössä. Tämä merkitsee arviointia, keskustelua, vertaistukea, toiminnan uudelleen suuntaamista sekä palautteen antoa ja vastaanottoa. (Salonen 2013.)

Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee ammatillisessa ympäristössä käytännön toiminnan opastamista, ohjeistamista sekä toiminnan järjestämistä. Käytännössä se voi olla mm. ammatillisen käyttöön suunnattu opastus tai ohje. Toiminnallinen työ voi olla myös erilaisten tapahtumien toteuttaminen. Opinnäytetyömme kohdalla oli tärkeää, että siinä yhdistyi käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnällisesti. Opinnäytetyön pitää olla työelämälähtöinen, tutkimuksellisella asenteella toteutettu ja hyvällä tasolla alan taitojen ja tietojen hallintaa osoittava. (Vilka & Airaksinen 2003, 9-12.)

Varhaiskasvatuksen opettajien työssä havainnointia on hyvä tehdä ennalta suunnitellusti sekä havainnoida valitusta näkökulmasta. (Vilka 2006, 44-45.) Vilka (2006, 43-46) toteaa, että osallistuvan havainnoinnin edellytys on, että tutkija pääsee sisään tutkittavan ryhmään ja yhteisöön sekä että välille syntyy merkittäviä sosiaalisia suhteita.

8 Toiminnallisen opinnäytetyön suunnittelu

Tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoituksena on ratkaista käytännön pulmia ja tuottaa uusia tuotteita, ideoita, käytäntöjä tai palveluita. Meidän tarkoituksemme oli toteuttaa toiminnallisia tunnetaitotuokioita 4-5-vuotiaille varhaiskasvatuksessa. Tunnetaitotuokioiden suunnittelu pohjautui teorian tietoon sekä käytännön kokemuksiin. Tuokiot olivat valmiiksi suunniteltuja, mutta lapsilähtöisyyden kannalta, muokkasimme niitä aina tarpeen ja lasten mielenkiinnonkohteiden mukaan toteutushetkellä. Ikäryhmäksi valikoitui 4-5-vuotiaat, sillä heidän varhaiskasvatussuunnitelmistaan tuli eniten esille tunnetaitojen harjoittamisen tarvetta. Tuokioista jäi esite Tiedonjyvän päiväkodin henkilöstölle hyödynnettäväksi. Etenimme kehittämisprosessin mukaisesti, eli mm. tunnistimme kehittämiskohteen ja määrittelimme alustavat tavoitteet, perehdyimme käytännössä ja teoriassa kehittämiskohteseen, määrittelimme kehittämistehtävän ja rajasimme kehittämiskohteen, laadimme tietoperustan ja suunnittelimme menetelmät ja lähestymistavan, toteutimme kehitetyt tuokiot Tiedonjyvän päiväkodissa. Arvioimme lopuksi prosessimme. (Kehittämistyön menetelmät tukena opinnäytetyössä 2018.) Luotettavuus kehittämistoiminnassa tarkoittaa käyttökelpoisuutta. Kehittämistoiminnan avulla syntyvän tiedon kuuluisi olla hyödyllistä, ei ainoastaan totuudenmukaista. (Toikko & Rantanen 2009, 121.)

Aloitimme tuokioiden suunnittelun yhteistyössä Tiedonjyvän päiväkodin kanssa. Tuokioita suunnitellessa otimme huomioon tunnetaitomateriaaleja mm. ammattikirjallisuutta, tuokioidemme suunnittelun tueksi, joiden pohjalta pystyimme rakentamaan mahdollisimman hyödylliset ja monipuoliset tuokiot. Perehdyimme aiheeseen liittyviin aikaisempiin tutkimuksiin ja lähdekirjallisuuteen. Erinäisiä tutkimuksia löytyi aiheesta paljon.

Suunnitellessamme tunnetaitotuokioita, kohdensimme tuokiot 4-5-vuotiaille, sillä tarve oli noussut kyseisen ikäryhmän lasten varhaiskasvatussuunnitelmista. Valitsimme neljä eri teemaista tuokiota, jotta teemakokonaisuudet olisivat monipuoliset toiminnassa sekä näin myös saimme kattavasti tietoa ja materiaalia esitettä varten. Halusimme myös käsitellä lasten kanssa tunnetaitotuokioita eri kategorioilla, jotta näkisimme kuinka tuokiomme toimivat eri toimintatavoilla. Näin tunnetaitotuokiot pohjautuivat neljään eri teemaan:

- Keskustelu ja tunnenallet
- Liikunta ja musiikki
- Kirjallisuus ja tunnenallet
- Taide, luovuus ja ryhmätaidot

Kaikkien tuokioiden yhteinen tavoite oli, että lapset oppivat tunnistamaan ja nimeämään eri tunnetiloja.

8.1 Ensimmäinen tunnetaitotuokio

Keskustelu lapsen kanssa on oltava rauhallista, rehellistä ja lapselle helposti ymmärrettävää. Kasvattajan on hyvä muistaa, että jokainen lapsi reagoi yksilöllisesti, eli jotkut tarvitsevat enemmän rauhoittelua kuin toiset. Keinoja hyvään keskusteluun lapsen kanssa ovat mm. rento yhdessä olo ja läheisyys. Lapset hyötyvät rutiineista ja selkeästä päivärhythmistä, joten tuokioiden aikataulut painottuvat heidän joka päiväseen toiminta-aikaan, jotta muut toiminnot, kuten ruokailu, ulkoilu jne. järjestyvät normaaliin tapaan. (Lapsi tarvitsee aikuista kriisissä, keskustelu ja rauhallisuus auttavat 2020.)

Ensimmäinen tunnetaitotuokio painottui yhteiseen keskusteluun, jossa materiaalina hyödynsimme tunnenalleja. Tunnenallejen avulla lapset voi tarinan tai leikin kautta tutustua erilaisiin tunteisiin ja oppia puhumaan ja tunnistamaan niitä. Tunnenallet voi auttaa ristiriitatilanteiden käsittelyssä. (Tunnekortit varhaiskasvatukseen 2022). Tunnetaitokset lapset tulevat paremmin toimeen ystäviensä kanssa. Tunnetaitoja voi oppia ja opetella sekä aikuisten mallista että erilaisten tunneharjoitusten avulla. Tunnetaitoja opitaan kokemalla, tutkimalla ja harjoittelemalla, ei ainoastaan puhumalla ja kuuntelemalla. (Miten lapsen tunnetaitoja voi tukea arjessa 2021).

Tuokion aloitus tapahtui perinteisellä tutulla piirillä, jossa kerrottiin lapsille tuokion tarkoitus (mitä ollaan tekemässä) sekä tarkoituksena oli tarvittaessa myös tutustua toisiimme kertomalla lyhyesti itsestä. Opettelimme ja lauloimme yhdessä Kielinupun ”Miltä tuntuu nallesta” laulun. Lapset saivat tuokion aikana tuoda omaa tunneosaamista esille, joten ei tarvinnut keskittyä tiettyyn tunteeseen tuokion aikana. Tunnenallet vierailivat piirissä siten, että jokainen lapsi valitsi nallen, sen pohjalta miten päivä on lähtenyt käyntiin (mm. ilo, suru, viha, tyytyväisyys, rakkaus, onnellisuus jne.). Nallet avasivat keskustelua. Jokainen halutessaan kertoi, miksi valitsi juuri ne nallet ja mihin ne liittyivät (esimerkkejä, juttelua, vertailua). Yhdessä lasten kanssa kävimme läpi mitä tunteita ne ovat ja miltä ne voi tuntua. Lopuksi jokainen lapsi piirsi tai väritti itse valitsemaansa nallen. Lapsi vaihtoehtoisesti valitsi mielenkiinnon mukaan toisenlaisen hahmon askarreltavaksi.

8.2 Toinen tunnetaitotuokio

Lapsen terveelle kehitykselle, kasvulle, hyvinvoinnille ja oppimiselle on tärkeää riittävä fyysinen aktiivisuus. Sillä tarkoitetaan erilaisia ja eri tasoisia liikunnan tapoja, kuten retkeilyä, leikkimistä, pelaamista ja ohjattuja liikuntatuokioita. Liikuntakasvatus on monipuolista ja tavoitteellista sekä lapsilähtöistä ja säännöllistä. Liikunta on lapsille luontainen oppimisen keino. (Liikunta ja liikkuminen 2022.)

Liikunnallinen tuokio oli tarkoitus suorittaa jumppasalissa tai vaihtoehtoisesti ulkona. Erilaiset pienet pysähtymiset oman kehon äärelle, rentoutumis-, tietoisuustaito-, hengitys- ja

kosketusharjoitukset vahvistavat tunnekehoyhteyttä. Tunteet ovat kehollisia, joten parhaat tunnesäätelytaidot ovat kehollisia. Kehon kautta voi vaikuttaa tunteiden keston ja voimakkuuteen. (Miten lapsen tunnetaitoja voi tukea arjessa? 2021.)

Kasvattajat aloittivat tuokion tutulla kannustuspiirillä, jonka yhteydessä kävimme tulevat leikit läpi. Lapset saivat myös äänestää yhden vapaavalintaisen leikin toiminnan lopulle. Musiikkileikissä lapset juoksivat musiikin tahtiin ympäri salia. Musiikin pysähtyessä, lasten oli tarkoitus jähmettyä patsaiksi ja näyttää ilmeillään sekä eleillään tiettyä tunnetta, jota kasvattaja näyttäisi. Yhdessä nimettiin tunnetila. Musiikki jatkui. Vapaavalintainen leikki. Rentoutumistuokio sekä lasten palautteenanto tapahtui tuokion lopussa. Rentoutumistuokion aikana soi rauhoittava musiikki ja kasvattaja silitti tai hieroi lapsia esim. piikkipallolla.

8.3 Kolmas tunnetaitotuokio

Varhaiskasvatuksessa musiikin käyttäminen vaikuttaa moniin taitoihin ja asioihin myönteisesti, mitä lapsi tarvitsee elämässään mm. vuorovaikutuksen ja läsnäolon vahvistamiseen, yhteisöllisyyden, lukemisen, puheen, kielen, matemaattisten aineiden ja kirjoittamisen oppimiseen. Musiikki vaikuttaa myös luovuuteen, keskittymiskykyyn, mielikuvitukseen ja motorisiin taitoihin. Musiikin avulla on myös mahdollista tavoittaa ihmiset äidinkielestään huolimatta. (Musiikin monipuoliset mahdollisuudet lapsiryhmässä 2021.)

Varhaiskasvatuksen yksi keskeisistä tavoitteista on esim. tukea lapsen puheen ja kielen kehittymistä yhdessä lasten huoltajien kanssa. Erilaiset vuorovaikutustilanteet, loruttelu sekä lastenkirjojen säännölliset lukuhetket antavat mahdollisuuksia lapsen kielen kehitykselle ja rikastuttavat myös sanavarastoa. Tarinat, sadut, kuvakirjat ja tietokirjat sopivat pidempikestoisiin kirjatuuksiin. Ääneen lukuhetket ovat pedagogisesti suunniteltuja ja ohjattuja hetkiä. Ääneen lukuhetkiä tulisi olla säännöllisesti ja lapsiryhmä on silloin hyvä jakaa pienryhmiin, jotta rauhallisuus ja lasten keskittyminen säilyy pidempään. (Lastenkirjat ja loruttelu päiväkodin arjessa 2022.)

Kirjallisuus osuuteen valittiin yksi vapaamuotoinen kirja, joka kertoi tunne- ja kaveritaidoista sekä tunnenallet. Tärkeää oli kiireetön hetki lapsen kanssa, jotta keskustelu esimerkiksi lapsen päivästä ja hänen mieltänsä painavista asioista olisi mahdollista. Mikäli kasvattaja on kiireinen, lapsi aistii tämän eikä nosta esille asioitaan. (Miten lapsen tunnetaitoja voi tukea arjessa? 2021). Valitsimme rauhallisen hetken päivästä, jotta kirjan kuuntelu ja tarinan omaksuminen olisi lapsille mahdollista. Tarinan päätyttyä, aloitimme keskustelun lasten kanssa siitä mitä tunteita ja tapahtumia kirjassa esiintyi. Kävimme tarinan lasten ”omilla sanoilla” läpi. Kirjan hahmoa oli mahdollista hyödyntää seuraavassa tuokiossa. Tunnenallejen avulla paneuduimme syvemmin tarinassa esiintyneisiin tunnetiloihin. Kasvattajat tukivat yhteistä keskustelua antamalla esimerkkejä sekä nimeämällä ja sanoittamalla tunnetiloja.

8.4 Neljäs tunnetaitotuokio

Tavoitteena taidekasvatuksessa on antaa kokemuksia ja elämyksiä lapselle. Tärkeää on tunne siitä, että osaa ja pääsee kokeilemaan sekä osallistumisen ilo. Taidekasvatuksessa kehittyy keskittymiskyky, hienomotoriset taidot sekä kyky kuunnella ja odottaa omaa vuoroaan. (Taidekasvatus 2022.) Taidetuokioon tarvitsimme maalaus- ja askartelutarvikkeita. Lapselta ei voi odottaa taitoja, joita hänen kanssaan ei ole harjoiteltu aikaisemmin. Omien tunteiden ymmärtäminen ja tunnistaminen auttaa hahmottamaan toisen tunteita sekä vahvistaa empatiakykyä. (Miten lapsen tunnetaitoja voi tukea arjessa? 2021). Viimeinen tuokio tuki myös lasten luovuutta ja ryhmätaitoja.

Lapset olivat toimineet jo kolmella tuokiokerralla yhdessä. Lapset loivat yhdessä tehden hahmon kaikilla askarteluvälineillä, mitä oli saatavilla. Tarkoituksena oli, että musiikki soi taustalla, hahmoa tehden, kun lapset kommunikoivat eleillä, ilmeillä sekä puhetta käyttäen, huomioon ottaen ympäristön rauhallisuuden ja musiikin tarkoituksen. Jokainen käytti yksilöllistä luovuuttaan hahmoa tehdessään. Hahmoa voi hyödyntää esimerkiksi ”kiukku mörkönä”. Hahmon ympärille pystyi askarrella tai laittaa valmiit negatiiviset tunnetilat. Lapset voivat hyödyntää hahmoa, kun negatiivisia tunteita ilmenee arjessa. Tällöin lapsi käy sanoittamassa ja näyttämässä miltä hänestä tuntuu.

9 Tuokioiden toteutus

Tunnetaitotuokiot toteutimme viikolla kahdeksan ja yhdeksän, Tiedonjyvän päiväkodissa. Tuokioihin osallistuivat lapset, jotka olivat sinä päivänä paikalla. Tuokiomme oli suunnattu 4-5-vuotaille, mutta tuokioihimme osallistuivat myös 3-vuotiaat. Näin selvitimme, oliko tuokiomme sopivia laajemmalle ikäryhmälle. Tuokioiden tavoitteena oli, että lapset oppivat tunnistamaan ja nimeämään eri tunnetiloja. Tuokioiden keskimääräinen kesto oli 30-45 minuuttia, riippuen kohderyhmästä. Toteutettujen tuokioiden pohjalta, loimme niistä esitteen, jossa ilmeni mm. seuraavat asiat: kohderyhmä, tavoite, välineet ja materiaalit, sijainti, ajankäyttö, tuokioiden sisältö ja sen toteutus sekä tarpeelliset huomiot. Saamamme palautteen avulla kehitimme tuokioita ennen esitteen tekoa, jatkohyödyntämistä ajatellen.

9.1 Keskustelu ja tunnenallet

Toteutimme keskustelu ja tunnenallet -tuokion viikolla kahdeksan. Tuokioon osallistui yhteensä kuusi lasta. Päädymme siihen, että vaikka tuokiomme olivat suunnattuja 4-5-vuotiaille, sai myös 3-vuotiaat osallistua tuokioon.

Tuokio alkoi perinteisellä aamupiirillä, jossa lauloimme aluksi Kielinupun ”Viikonpäiväsoppa” laulun ja sen jälkeen ”Miltä tuntuu nallesta” laulun. Laulun aikana näytimme tunnenalleja sen mukaan, kun se esiintyi laulussa. Huomasimme, että suurin osa lapsista osasi jo hienosti nimetä tunnenalleja. Sanoitimme yhdessä tunnenallejen tunteita, jonka jälkeen jokainen osallistuja sai valita sellaisen nallen, miltä hänestä tuntuu juuri tänään. Jokainen lapsi sai kertoa ja perustella, miksi teki juuri sellaisen valinnan. Tuokion aikana huomasimme, kuinka osa 3-vuotiaista osasi sanoittaa omia tunteita ja ajatuksia, jopa paremmin kuin vanhemmat lapset. Lapset osallistuivat keskusteluun todella hienosti sekä jokainen jakoi ajatuksiansa. Lopuksi lapset saivat valita nallen värityttäväksi tai piirtää vapaalla kädellä. Jokainen valitsi värityskuvan. Värityskuvissa nalleilla oli erilaiset tunteet ja lasten piti valita värityskuva sen perusteella, mistä kertoivat piirissä kavereille. Kirjoitimme lopuksi yhdessä värityskuvan reunalle lapsen nimen sekä valitseman tunteen esimerkiksi Iloinen Zuzanna.

Arvioimme tuokion varhaiskasvatuksen opettajan kanssa. Keskustelun ja palautelomakkeen avulla tuli ilmi seuraavat tärkeät kehittämissuhteet, joita otimme huomioon esitettä tehdessä:

- Vaihtoehtoiseksi tavaksi voi valita yleisen keskustelun tunnenalleista. Eli kasvattajat rakentavat keskustelun lasten kanssa nalleista. Kasvattajat käyvät tunnenallet yhdessä lasten kanssa läpi yksitellen, niin että lapset saavat sitä kautta kertoa esimerkkejä sekä sanoittaa, nimetä ja tunnistaa tunteita.
- Keskustelu voi olla pitkä, varisinkin, jos lapsia osallistuu enemmän. Tällöin tuokion aikana pitäisi olla energiaa purkava tehtävä, kuten esimerkiksi ”nouse ylös, jos näet iloisen nallen”.
- Kohderyhmä oli sopiva (3-5-vuotiaat). Keskustelimme myös pitkään siitä, kuinka hyödyllisiä tuokiot olivat alle 4-vuotialle ja kuinka huomasimme sen heille sopivaksi. Tähän myös vaikuttaa lapsen yksilöllinen kehitystaso (esim. puheenkehitys).
- Tuokio kesti n. 20 minuuttia. Koimme pituuden sopivaksi kyseiselle kohderyhmälle.

9.2 Liikunta ja musiikki

Liikunta ja musiikki -tuokion toteutimme myös viikolla kahdeksan, johon osallistui sama kohderyhmä kuin ensimmäisessä tuokiossa. Tuokion toteutimme päiväkodin jumppasalissa.

Tuokio alkoi perinteisellä kannustuspiirillä, jonka yhteydessä sovimme lasten kanssa yhden heidän valitseman toiveleikin. Piirin jälkeen tutustuimme yhdessä uuteen leikkiin (musiikkileikki, jossa nimetään ja sanoitetaan tunnenallejen tunteita). Musiikkileikin tarkoituksena oli, että lapset pysähtyvät patsaiksi ja näyttävät saman ilmeen, kuin tunteessa on. Muokkasimme tuokiota sen verran, että lapset eivät pysähtyneet patsaiksi, vaan juoksivat neliöille ja sanoitimme yhdessä nallen tunteen sekä halutessaan sai näyttää ilmeellä kyseistä tunnetilaa. Muokkausta koimme tarpeelliseksi, sillä alle 3-vuotialle uuden leikin omaksuminen, jossa on liikaa ohjeita, voisi olla liian hankalaa. Varsinkin, kun mallia ei voinut kavereilta ottaa, kun tämä oli heille uutta. Leikki onnistui mainiosti, lapset omaksuivat leikin tosi hyvin ja olivat innoissaan mukana. Huomasimme, että viimeisen tuokion jälkeen tunnenallet olivat tutummat lapsille. Tämän takia leikin toteutus oli helpompaa, kun lapset osasivat hienosti nimetä erilaisia tunteita. Lasten toiveleikiksi valikoitui köysillä kiipeily. Lopuksi otimme rentoutushetken. Rentoutushetken tarkoituksena oli, että lapset makaavat ja aikuiset silittävät tai hierovat. Lopuksi lapset saivat myös itse piirtää kaverin selkään tai silittää kaveria. Rauhoittava musiikki soi taustalla koko hetken ajan.

Palautekeskustelussa esiintyi mm. seuraavat jatkoideat tuokiolle:

- Tuokion alussa, kannustuspiirin jälkeen on tärkeää, että lapset purkavat ensiksi energiaa, jotta musiikkileikin ohjeiden omaksuminen on keskittyneempää. Tähän jatkossa tulee yksi välileikki.
- Huomasimme, että lasten lukumäärä oli juuri sopiva, joten jatkossa tuokiota kannattaa hyödyntää pienryhmissä (riippuen ikäryhmästä ja lasten kehitystasosta)
- Tuokio kesti noin 40 minuuttia. Koimme tämän sopivaksi ajaksi.
- Välineiden käytöstä tuli puheeksi, että esitteeseen tulisi linkki tunnenalleihin sekä käytetystä musiikista, jotta kasvattajien on helpompaa löytää ne jatkossa, mikäli ei ole tuttuja ennestään.
- Rentoutushetkeä koettiin parempana mitä suunnitelmassa oli alun perin, eli tarkoituksena on, että jatkossakin lapset saavat itse vaikuttaa omaan rentoutusmuotoon ja pääsevät itse esim. silittämään kaveria ja piirtämään selkään.

9.3 Kirjallisuus ja tunnenallet

Toteutimme kolmannen tuokion viikolla yhdeksän. Tuokioon osallistui kahdeksan lasta. Ikäryhmäksi valikoitui 3-6-vuotiaat. Kirjaksi valikoitui Fanni ja suuri tunnemöykky. Kirjassa esiintyi perustunteita, kuten mm. pelko, suru, viha, hämmästyminen, inho ja ilo.

Aloitimme tuokion piirillä ja lauloimme ensiksi Kielinupun ”Miltä tuntuu nallesta” laulun, jotta tunnenallet muistuvat mieleen. Tämän jälkeen kerroimme lapsille, että luetaan yhdessä

tarinaa, jonka pohjalta keskustelemme tunteista. Lapset kuuntelivat tarinaa innokkaasti. Kirja oli myös kuvitettu, joten tarinan ymmärtäminen oli lapsille helpompaa kuvatuen avulla. Tarinan päättyessä, keskustelimme lasten kanssa mitä kirjassa oli tapahtunut. Lapset kertoivat omin sanoin tarinan kulkua ja pysähdyimme aina tarinassa tulleen tunteen kohdalla nimeämään tunnetilaa. Lapset ensiksi kertoivat, miksi kyseinen tunne heräsi kirjan hahmossa sekä näyttivät kyseistä tunnetta tunnenallen avulla sekä sanoitimme sen yhdessä. Keskustelun aikana lapsilta nousi hyviä pohdintoja, joita jäimme yhdessä pohtimaan. Tunnenallet antoivat mahdollisuuden paneutua syvemmin tarinassa esiintyneisiin tunnetiloihin.

Palautekeskustelussa varhaiskasvatuksen opettajan kanssa pohdimme seuraavia asioita:

- Valitsemamme kirja oli sopiva kyseiselle kohderyhmälle. Jatkoa ajatellen on hyvä, että esitteessämme lukee, että kasvattaja valitsee omalle kohderyhmälle sopivan teoksen, sillä pienemmille kyseinen kirja voi olla liian pitkä ja haastavaa, joten keskittyminen katoaa.
- Pohdimme, että tuokion kesto oli kohderyhmälle sopiva, ei liian pitkä. Jatkoa ajatellen tuokion kulkuun vaikuttaa kasvattaja. On hyvä tunnistaa, milloinko lapsilta keskittyminen loppuu ja on aika siirtyä seuraavaan vaiheeseen. Aikaraja riippuu vahvasti kirjan valinnasta. Tuokiomme kesti yhteensä 40 minuuttia.
- Päädyimme, että kyseisen kirjan kautta toteutettu tuokio on sopivampi 5-6-vuotiaille. Tietenkin tähän vaikuttaa lasten kehitystaso sekä kielen ymmärrys (esim. S2 lapset).
- Jatkoideoita ja kehittämiskohteita ei tullut esille, sillä tuokio oli täysin onnistunut kyseiselle kohderyhmälle.
- S2- tuen lapsia ajatellen on hyvä valita jatkossa kirja, joka on lyhyt ja sisältää kuvia. Tähän vaikuttaa oman ryhmän taso sekä lasten mielenkiinnonkohteet, joiden mukaan kasvattaja valikoi teoksen.

9.4 Taide, luovuus ja ryhmätaidot

Toteutimme taide, luovuus sekä ryhmätaidot tuokion viikolla yhdeksän. Tuokion tavoitteena oli vahvistaa lasten luovuutta ja ryhmätaitoja. Tuokioon osallistui yhteensä kuusi lasta, 5-6-vuotiaat. Tuokion toteutimme päiväkodin ryhmätiloissa. Järjestelimme valmiiksi tarvittavat maalaustarvikkeet.

Tuokio alkoi perinteisellä piirillä, jossa muistuttelimme mieleen lasten kanssa yhdessä edellisen tuokion hahmoja ja tapahtumia lyhyesti. Kerroimme tämän jälkeen lapsille mitä aioimme tehdä yhdessä ryhmänä. Suunnitelmissa oli maalata lasten kanssa isolle pitkälle kartongille valitsemamme hahmo. Lapset pääsivät hyvin alkuun ja nauttivat todella paljon maalaushetkestä. Painotimme lapsille, että hahmoa tehdään yhteistyöllä. Lapset kyselivät

hienosti toisiltaan mitä maalavat, miten etenevät sekä kyselivät apua toisiltaan. Maalaushetken aikana taustalla soi rauhallinen musiikki, joka loi ihanan tunnelman. Positiivinen asia oli nähdä, kuinka lapset tulivat toimeen ja loivat yhdessä hienon maalauksen. Lopuksi jokainen lapsi painoi oman käden jäljen kartongille. Jätimme taideteoksen kuivumaan ryhmätilaan koko päiväksi.

Suunnitelmamme sisältää jatko-osan tuokiolle, jonka voi kasvattajat halutessaan toteuttaa lasten kanssa eri tavoin. Kun kartonki on kuivunut, leikataan kartonki hahmon muotoiseksi sekä koristellaan erilaisilla askarteluvälineillä hahmo. Hahmon ympärille on tarkoituksena kiinnittää erilaisia tunnetiloja, jotta lapset voivat esim. pahan mielen tullessaan sanoittaa omia tunteitaan hahmon luona, käyttämällä hahmon ympärillä olevaa kuvatukea.

Palautekeskustelussa varhaiskasvatuksen opettajan kanssa tuli seuraavat asiat käsiteltyä esitettä varten:

- Tuokion alkuun olisi hyvä lisätä pidemmän kertauksen kirjasta, jotta kirjan tapahtumat palaavat lapsille paremmin mieleen.
- Lapsille yhteisen työn korostaminen on tärkeää, vaihtoehtoisesti lapset voivat myös maalata omia pieniä kokonaisuuksia, josta luodaan yhteinen hahmo
- Itse maalaaminen oli lapsille tosi mieluisaa ja kiinnostavaa
- Idea oli hauska ja sopi hyvin valitsemalle kohderyhmälle
- Mietimme, että mikäli tarkoituksena on maalata hahmo tarinan pohjalta sekä luoda jatkumo, niin kirjallisuus ja tunnenallet -tuokiosta ei voi olla liian pitkää aikaväliä, sillä lapsille tarina ei välttämättä muistu enää mieleen
- Tuokion kesto oli sopiva, ei liian pitkä. Tuokio kesti 35 minuuttia
- Lapset keskittyivät erittäin hyvin ja tykkäsivät sekä nauttivat hetkestä

9.5 Esite

Esite tehtiin Canva-ohjelmalla. Päädyimme tekemään esitteen Canvassa, jotta saisimme esitteestä myös visuaalisesti hyvän. Canva on nettisivusto, joka on ilmainen graafisen suunnittelun työkalu. Canvassa on paljon valmiita kuvia, pohjia, graafikoita, fontteja ja paljon muuta, eli se on erittäin aloittelija ystävällinen työkalu.

Esitteessä kerrotaan lyhyesti teorian pohjalta, miksi tunnetaitojen opettelu on tärkeää sekä lyhyesti tuokioista kokonaisuudessaan. Jokaiselle tuokiolle on esitteessä oma sivunsa, jossa kerrotaan tuokion kohderyhmä, tarvittavat materiaalit, ajankäyttö, tuokion sisältö ja toiminnan toteutus sekä vaihtoehtoiset ideat toteutukselle ja huomioitavat asiat.

Esitteen laadimme sen jälkeen, kun olimme toteuttaneet tunnetaitotuokiot. Esitteeseen pystyimme muokkaamaan tuokiot toteutuksen pohjalta, jos tuokioon tuli toteutuksen aikana muutoksia sekä myös varhaiskasvatuksen opettajan palautteen pohjalta. Muutokset ovat verrattavissa suunnitelman ja toteutuksen osioissa. Näin saimme esitteeseen tuokiot mahdollisimman toimivina versioina. Esite jää Tiedonjyvän päiväkodin henkilöstölle hyödynnettäväksi.

10 Opinnäytetyön arviointi

Opinnäytetyön arviointisuunnitelmassa arvioidaan ideaa ja työnaihetta, kohderyhmää, tietoperustaa, asetettuja tavoitteita ja teoreettista viitekehystä. Arviointisuunnitelma kehittämistoiminnassa tehdään aloitusvaiheessa, jonka tarkoituksena on kuvata arvioinnin kokonaisstrategia toiminnassa. Se toimii myös arviointia ohjaavana ja tukevana materiaalina sekä tekee näkyväksi kehittämistoiminnan arviointikäytännöt kohderyhmille ja yhteistyötahoille. (Arvioinnin käsitteitä 2021.) Opinnäytetyössämme toteutettuja tunnetaitotuokioita arvioi kanssamme varhaiskasvatuksen opettaja teemahaastattelun avulla. Pyydämme myös Tiedonjyvän päiväkodin yksikön esimieheltä kirjallisen palautteen lopullisesta kirjallisesta tuotoksesta, eli esitteestä. Tunnetaitotuokioiden esite jää henkilöstölle hyödynnettäväksi jatkossa. Meidän olennaisin tehtävämme on arvioida ohjattuja tuokioita lapsiryhmän tasolla. Arviointi tapahtuu aina tuokioiden jälkeen yhdessä arvioijan kanssa. Reflektoimme toimintaamme myös kahden kesken ja avaamme pohdintaamme lopuksi.

Tunnetaitotuokioiden arviointi perustuu tuokioiden toteutuksen arviointiin lapsiryhmän näkökulmasta, jotta palautetta voi hyödyntää tunnetaitotuokioiden esitteen teossa. Tuokioita arvoimme yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa, lisäksi saimme myös kirjallisen palautteen kokonaisuudesta.

Tuokioiden arviointi tapahtui tuokioiden jälkeen teemahaastattelun avulla. Teemahaastattelu on yksi muoto sovelletusta puolistrukturoidusta haastattelusta sekä on yksi käytetyimmistä haastattelutyypeistä. Kyseinen haastattelumuoto antaa mahdollisuuden haastateltavan ja haastattelijan väliselle monipuoliselle vuorovaikutukselle. Teemahaastattelun aihepiirit olivat valmiiksi määriteltyjä. Kysymysrunko toimii lähinnä muistilistana. (Haastattelun lajityypit 2022).

Tuokiota arvioitaessa otimme puheeksi seuraavat teemat varhaiskasvatuksen opettajan kanssa: tuokioiden rakenteet (kohderyhmän sopivuus, tuokioiden tavoitteen toteutuminen, suunnitelman sisältö ja toiminnan toteutus), mahdolliset nousseet kehittämistarpeet (jatkoideat, ongelmakohdat ja muut huomiot), tuokioiden toteutusten onnistuminen

lapsiryhmässä (lasten yksilölliset tarpeet huomioitu, lasten motivointi, innostaminen ja tuokioiden sisällön ja toiminnan sujuvuus) sekä ajankäyttö ja vaadittavat välineet sekä materiaalit (tuokioiden kesto, vaadittavien välineiden yleisyys). Teemahaastattelun avulla saimme hyvän keskustelun tuokioista ja edeltävien teemojen avulla tarpeelliset tiedot tulivat ilmi, joita hyödynsimme esitteen teossa.

Tunnetaitotuokioiden toteutus tapahtui suunnitellusti helmi- ja maaliskuun välisellä ajalla. Tuokioitamme seurasi yksi Tiedonjyvän päiväkodin varhaiskasvatuksen opettajista, joka myös arvioi tuokioitamme teemahaastattelun avulla aina tuokion päätyttyä. Saimme arvioinnin avulla paljon vinkkejä ja kehittämissuhteita, joita hyödynsimme esitteen teossa. Palautteen saaminen varhaiskasvatuksen opettajalta myös kehitti paljon omaa ammatillisuuttamme, vaikka arviointi ei kohdistunut meidän työskentelyymme. Tunnetaitotuokioiden kehittäminen myös meidän varhaiskasvatusosaamistamme käytännössä.

Tunnetaitotuokioiden toteuttaminen tuntui luontevalta ja lapset viihtyivät tuokiossamme. Tuokioiden toteutus suunnitelmamme aikataulun mukaisesti. Toteuttaessamme tuokioita saimme selville, että osa tuokiostamme soveltuu laajemmalle ikäryhmälle, joka oli positiivinen yllätys. Tunnetaitotuokioiden rakenne sai yhteistyökumppaniltamme hyvää palautetta. He kokivat tuokiota tarpeelliseksi ja hyödylliseksi sekä totesivat, että tunnetaitojen opettelu varhaiskasvatuksessa tulisikin olla laajemmassa käytössä.

Kirjallinen palaute Tiedonjyvän päiväkodin yksikön esimieheltä oli kokonaisuudessaan erittäin hyvä. Palautteessa nousi esille muun muassa tunnetaitotuokioiden selkeä jatkumo ja niiden helppous ottaa käyttöön päiväkodissa sekä se että tunnetaitojen keskeiset asiat oli hyvin tuotu esille opinnäytetyössämme. Palautteessa tuli ilmi myös toivomus kiinnittää enemmän huomiota suomen kielen kieliopin oikeamuotoisuuteen opinnäytetyössämme. Esimiehen mukaan yhteistyö kanssamme sujui helposti ja luontevasti sekä pidimme häntä hyvin ajan tasalla. Hän myös mainitsi palautteessa, että toimintamme on ollut hyvin itsenäistä. Palautteesta voi päätellä, että opinnäytetyömme onnistui hyvin mutta oikeakielisuuden tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Opinnäytetyötämme emme olleet vielä korjannut oikeakielisuuden kannalta, kun esimies on työmme lukenut ja palautteen kirjoittanut. Joten panostimme vielä erikseen oikeakielisuuden tarkistamiseen vielä sen jälkeen.

Koemme, että onnistuimme opinnäytetyömme tavoitteessa sekä samalla kehitimme omaa ammatillista osaamista niin käytännössä kuin teoriassa. Tekemämme esite tulee jatkossa henkilöstön käyttöön. Esitteen tekovaiheessa kehitimme myös omia tieto- ja viestintäteknologisia taitoja.

11 Pohdinta

Tunnetaitojen opettaminen lapsille tulee olemaan aina tärkeää. Päiväkodin arjessa on muistettava, että tunteiden sanoittaminen lapsille on olennaista ja siihen on pyrittävä, vaikka kiireinen arki ja henkilöstövaje on vahvasti läsnä varhaiskasvatuksessa. Tuokiota toteuttaessa, pohdinnaksi nousi yksi merkittävä aihe. Tuokiossamme emme opettaneet lapsille missä päin kehoa mikäkin tunne tuntuu ja mitä keinoja voi käyttää tunteiden purkamisessa. Koemme kuitenkin, että tuokiomme tukevat tunnetaitoja yksinkertaisten ohjausten avulla sekä ovat suunnattuja kasvattajien kartoittamaan oman lapsiryhmän tunnetaitojen kehitystasoon. Tunteiden laajempaan käsittelyyn tarvitaan aina ensiksi ne perustaidot, joita tuokiomme tukevat hyvin.

Opinnäytetyömme prosessiin kuului monta haastavaa hetkeä, mutta myös paljon onnistumisen kokemuksia, jonka johdosta ongelmaratkaisutaidot kehittyivät. Työmme kulkuun sisältyi monta vaihetta: aiheen löytäminen, yhteistyökumppanin valitseminen, teoriaan ja lähdekirjallisuuteen perehtyminen, ideamme työstäminen, tutkimusluvan hankinta, suunnitelman ja toteutuksen vaihe sekä onnellinen loppu.

Koska opinnäytetyömme painottui toiminnallisuuteen ja esitteen luomiseen, oli opinnäytetyömme monipuolinen. Tykkäsimme kovasti toiminnallisesta osuudesta, jossa pääsimme suunnittelemaan ja ohjaamaan tunnetaitotuokioita. Toteutimme työmme huolellisesti ja suunnitelmallisesti. Tähtäsimme työmme mainittuihin tavoitteisiin koko prosessin aikana. Työstimme ahkerasti ongelmakohtia niitä ilmetessä.

Toiminnassamme olemme kunnioittaneet salassapitovelvollisuutta sekä lapsiryhmän tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta. Teimme tiivistä yhteistyötä yhteistyökumppanimme kanssa, jokaisessa opinnäytetyömme prosessissa. Kokonaisuudessa tunnetaitotuokiomme sujuivat suunnitelmamme mukaan ja onnistuivat täysin. Lapset suhtautuivat hyvin toimintaan prosessiin, ottaen huomioon, että toteutimme tuokiot erilaisissa pienryhmissä.

Esitteen tekovaihe oli helpompaa ja luonnollisempaa, sillä meillä oli valmiiksi kerättyä materiaalia ja käytännön kokemusta aiheesta. Toiminnan sisällön kehittämisehdotukset otimme huomioon lopputyötä tehdessä. Vaikka opinnäytetyö oli pitkä prosessi, sen työstäminen osoittautui meille olennaiseksi kasvunpaikaksi.

Kokonaisuudessa opinnäytetyön teko sujui hyvin ja sovitun aikataulun mukaisesti, vastoinkäymisestä huolimatta. Yhteistyö lasten, että myös yhteistyökumppanin kanssa oli helppoa ja luontevaa. Myös meidän kahden työskentelymme toimi erittäin hyvin. Prosessin aikana meidän kahden keskeinen yhteistyömme onnistui, sillä osasimme määritellä työn jakoa ja pidimme myös sovitusta aikatauluista kiinni.

Lähteet

Painetut

Ahonen L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet. PS-kustannus.

Hirsijärvi S. Remes P. & Sajavaara P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Jalovaara E. 2006. Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa. Pilotkustannus.

Köngäs M. 2019. Tunneäly varhaiskasvatuksessa. PS-kustannus.

Pihlaja P. & Viitala R. 2019. Varhaiserityiskasvatus. PS-kustannus.

Pöyhönen J. & Livingston H. 2019. Fanni ja suuri tunnemöykky. Otavan Kirjapaino Oy.

Salonen K. 2013. Näkökulma tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Turun amk.

Toikko & Rantanen. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere.

Vilka H. & Airaksinen T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vilka H. 2007. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Sähköiset

Arki on parasta harjoitusta tunnetaidoille. Oppi&Ilo. 2022. Viitattu 30.1.2022

<https://www.oppijailo.fi/tunnetaidot-kehittyvat-harjoittelemalla/>

Arvioinnin käsitteitä. 2021. Tietopuu. Viitattu 24.1.2022

https://tietopuu.a-klinikksaatio.fi/arviointi/arvioinnin_kasitteita

Haastattelun lajityypit. 2022. Spoken. Viitattu 28.2.2022

<https://spoken.fi/2180/>

Kehittämistyön menetelmät tukena opinnäytetyössä. 2018. Proakatemia. Viitattu 24.1.2022

<https://essee pankki.proakatemia.fi/kehittamistyon-menetelmat-tukena-opinnaytetyossa/>

Lapsi kokeilee rajoja. MLL. 2018. Viitattu 22.1.2022

<https://www.mll.fi/vanhemmille/vinkkejä-lapsiperheen-arkeen/lapsi-kokeilee-rajoja/>

Lapsi tarvitsee aikuista kriisissä, keskustelu ja rauhallisuus auttavat. MunOulu. 2020. Viitattu 13.2.2022

<https://www.munoulu.fi/artikkeli/-/id/lapsi-tarvitsee-aikuista-kriisissa-keskustelu-ja-rauhallisuus-auttavat>

Lapsen tunne-elämä ja tunnetaidot. Lapsuus.Ouka. 2022. Viitattu 22.1.2022

<https://lapsuus.ouka.fi/sujuva-arki/lapsen-tunne-elama-ja-tunnetaidot/>

Lapsen tunnetaitojen tukeminen. Ouka. 2022. Viitattu 29.1.2022

<https://lapsuus.ouka.fi/sujuva-arki/lapsen-tunne-elama-ja-tunnetaidot/vuorovaikutusuhteet-ja-tunnetaidot/>

Lastenkirjat ja loruttelu päiväkodin arjessa. OPH. 2022. Viitattu 13.2.2022

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/191740_phh_kirjallisuuskasvatus_oph.pdf

Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. 2022. Opetushallitus. Viitattu 22.1.2022

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lasten-sosioemotionaalisten-taitojen-tukeminen-varhaiskasvatuksessa>

Liikunta ja liikkuminen. Pedanet. 2022. Viitattu 13.2.2022

<https://peda.net/kotka/varhaiskasvatus/vp3/4vptsjt/4ppa/oppimisen-alueet/kljk/ljl/ljl>

Taidekasvatus. Pedanet. 2022. Viitattu 13.2.2022

<https://peda.net/luumaki/varhaiskasvatus/jpk/lorupirtti/tkpl/tst/taidekasvatus>

Tiedonjyvän päiväkotit. Vantaa. 2022. Viitattu 22.1.2022

https://www.vantaa.fi/varhaiskasvatus_ja_koulutus/varhaiskasvatus/palvelut/paivakodit/tikkurila/tiedonjyvän_paivakoti

Tunnekortit varhaiskasvatukseen. Mieli125. 2022. Viitattu 13.2.2022

<https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/materiaalit/tunnekortit-varhaiskasvatukseen/>

Tunnetaidot. Viitotturakkaus. 2022. Viitattu 23.1.2022

<https://viitotturakkaus.fi/tuote-osasto/tulostettavat-materiaalit/tunteiden-tunnistaminen-lapset/tunnetaidot/>

Tunnetaidot- miksi ne ovat tärkeitä ja kuinka niitä kehittää. Nuortenexit. 2021. Viitattu 22.1.2022

<https://nuortenexit.fi/tunnetaidot-miksi-ne-ovat-tarkeita-ja-kuinka-niita-voi-kehittaa/>

Tunnetaitoja oppii harjoittelemalla. OPH. 2022. Viitattu 23.1.2022

<https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/3-tunnetaitoja-oppii-harjoittelemalla>

Tunteet. Lastenmielenterveystalo. 2022. Viitattu 22.1.2022

https://www.mielenterveystalo.fi/lapset/lapset/mita_on_mielenterveys/tunteet/Pages/default.aspx

Työskentely lapsen kanssa. Pelastakaalapotet. 2022. Viitattu 30.1.2022

<https://www.pelastakaalapotet.fi/lapsikeskeinen-palvelumuotoilu/lapsen-kanssa-tyoskenteleminen/tyoskentely-lapsen-kanssa/>

Miten lapsen tunnetaitoja voi tukea arjessa. Kasvuntaika. 2021. Viitattu 22.1.2022

<https://kasvuntaika.fi/blog/2021/06/12/lapsen-tunnetaidot-arjessa/>

Mitä on varhaiskasvatus? 2022. Opetushallitus. Viitattu 22.1.2022

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>

Mitä tunnekasvatus on ja miksi se on tarpeellista? Pedanet. 2022. Viitattu 23.1.2022

<https://peda.net/p/virvarantanen/tunnekasvatus/mtt>

Musiikin monipuoliset mahdollisuudet lapsiryhmässä. 2021. Tutkittua varhaiskasvatuksessa. Viitattu 13.2.2022

<https://tutkittuavarhaiskasvatuksesta.com/2021/10/22/musiikin-monipuoliset-mahdollisuudet-lapsiryhmissa/>

Ranta S. 2018. Tutkittua varhaiskasvatuksesta. 23.1.2022

<https://tutkittuvarhaiskasvatuksesta.com/2018/06/29/lapsilahtoisuus-ja-aikuisjohtoisuus-osallisuuden-ja-pedagogiikan-aikana/>

Taulukot

Taulukko 1: Tunteiden ja empatian kehitys lapsuudessa **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

Liitteet

Liite 1: Palautelomake	39
------------------------------	----

Palautelomake

Päivämäärä:
 Tuokio:
 Palautteen antaja:

Tunnetaitotuokioiden arviointi perustuu tuokioiden toteutuksen arviointiin lapsiryhmän näkökulmasta, jotta palautetta voi hyödyntää tunnetaitotuokioiden esitteen teossa.

- Tuokioiden rakenteet (kohderyhmän sopivuus, tuokioiden tavoitteen toteutuminen, suunnitelman sisältö ja toiminnan toteutus)
- Mahdolliset nousset kehittämistarpeet (jatkoideat, ongelmakohtat ja muut huomiot)
- Tuokioiden toteutusten onnistuminen lapsiryhmässä (lasten yksilölliset tarpeet huomioitu, lasten motivointi, innostaminen ja tuokioiden sisällön ja toiminnan sujuvuus)
- Ajankäyttö ja vaadittavat välineet sekä materiaalit (tuokioiden kesto, vaadittavien välineiden yleisyys)

39

Liite 2: Esite tunnetaitotuokioista	40
---	----

https://www.canva.com/design/DAE6ZdyM3Jg/tCObfP2kslzQ2tjekHRVTg/view?utm_content=DAE6ZdyM3Jg&utm_campaign=designshare&utm_medium=link&utm_source=publishsharelink

40

Liite 1: Palautelomake

Palautelomake

Päivämäärä:

Tuokio:

Palautteen antaja:

Tunnetaitotuokioiden arviointi perustuu tuokioiden toteutuksen arviointiin lapsiryhmän näkökulmasta, jotta palautetta voi hyödyntää tunnetaitotuokioiden esitteen teossa.

- Tuokioiden rakenteet (kohderyhmän sopivuus, tuokioiden tavoitteen toteutuminen, suunnitelman sisältö ja toiminnan toteutus)
- Mahdolliset nousset kehittämistarpeet (jatkoideat, ongelmakohdat ja muut huomiot)
- Tuokioiden toteutusten onnistuminen lapsiryhmässä (lasten yksilölliset tarpeet huomioitu, lasten motivointi, innostaminen ja tuokioiden sisällön ja toiminnan sujuvuus)
- Ajankäyttö ja vaadittavat välineet sekä materiaalit (tuokioiden kesto, vaadittavien välineiden yleisyys)

Liite 2: Esite tunnetaitotuokioista

https://www.canva.com/design/DAE6ZdyM3Jg/tCObfP2kslzQ2tjekHRVTg/view?utm_content=DAE6ZdyM3Jg&utm_campaign=designshare&utm_medium=link&utm_source=publishsharelink